

УДК 341.17

DOI: 10.26565/2075-1834-2020-29-48

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ НА МІЖНАРОДНОМУ РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Фоміна Л. О.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри міжнародного
і європейського права
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна,
м. Харків, 61022, майдан Свободи 4,
e-mail: post.fomina@gmail.com
orcid: <https://orcid.org/0000-0002-8756-4006>

АНОТАЦІЯ: у статті проаналізовано міжнародно-правові акти (Американська конвенція про права людини, Міжамериканський типовий закон про доступ до публічної інформації, Типовий закон про доступ до інформації для Африки, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Декларація про свободу вираження поглядів та інформації, Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи, Модельний закон про інформатизацію, інформацію та захист інформації, Модельний інформаційний кодекс для держав – членів СНД тощо) прийняті в межах міжнародних міждержавних організацій (Організація американських держав, Африканський Союз, Рада Європи, Співдружність незалежних держав тощо) на регіональному рівні, що стосуються забезпечення права на інформацію. Зазначено, що дане право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами. Приділено увагу питанню доступу до публічної інформації, яка перебуває в користуванні, володінні або під контролем будь-якого державного органу, зокрема вказано види інформації, що підлягає опублікуванню (організаційна структура, функції, обов'язки, процедури закупівель, механізми скарг тощо); зазначено щодо порядку надання відповіді на запити про доступ до публічної інформації органами державної влади. Акцентовано на питанні щодо дотримання права на інформацію в аспекті використання інформаційно-комунікаційних технологій. Приділено увагу діяльності спеціально уповноважених осіб, моніторингових інституцій, органів за дотриманням міжнародних угод в інформаційній сфері (Управління Спеціального доповідача з питань свободи вираження думок, Спеціальний доповідач з питання про свободу вираження поглядів та доступу до інформації, Консультативний комітет, Комісар Ради Європи із захисту персональних даних тощо). Встановлено, що означені органи та посадові особи, створені на міжнародному регіональному рівні, здійснюють низку функцій, серед яких: загальне спостереження за дотриманням свободи вираження думок і доступу до інформаційних стандартів, розслідування конкретних ситуацій про системні порушення права на свободу вираження поглядів і про відмову в доступі до інформації, здійснення рекламно-просвітницької діяльності, співпраця з національними органами і правозахисними установами, консультування держав-членів; надання відповідних рекомендацій тощо. Зроблені відповідні висновки.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інформація, інформаційно-комунікаційні технології, міжнародні міждержавні організації, права людини.

ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ В СФЕРЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИИ НА МЕЖДУНАРОДНОМ РЕГИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ

Фоміна Л. А.,

кандидат юридических наук,
доцент кафедры международного
и европейского права
юридического факультета
Харьковского национального университета
имени В.Н. Каразина,
г. Харьков, 61022, площадь Свободы 4,
e-mail: post.fomina@gmail.com
orcid: <https://orcid.org/0000-0002-8756-4006>

АННОТАЦИЯ: в статье проанализированы международно-правовые акты (Американская конвенция о правах человека, Межамериканский типовый закон о доступе к публичной информации, Типовой закон о доступе к информации для Африки, Конвенция о защите прав человека и основных свобод, Декларация о свободе выражения мнений и информации, Конвенция о защите лиц в связи с автоматизированной обработкой персональных данных, Рекомендации Комитета Министров Совета Европы, Модельный закон об информатизации, информацию и защиту информации, Модельный информационный кодекс для государств – членов СНГ и т.д.) приняты в рамках

міжнародних міжурядових організацій (Організація американських держав, Африканський союз, Рада Європи, Співдружство незалежних держав і т.п.) на регіональному рівні, що стосуються забезпечення права на інформацію. Зазначено, що це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань і свободу шукати, отримувати та поширювати інформацію і ідеї будь-якими засобами. Звернуто увагу на питання доступу до публічної інформації, наявної в користуванні, володінні або під контролем будь-якого державного органу, зокрема вказано види інформації, що підлягає опублікуванню (організаційна структура, функції, обов'язки, процедури закупівель, механізми скарг і т.п.); вказано про порядок надання відповіді на запити про доступ до публічної інформації органами державної влади. Акцентовано на питання дотримання права на інформацію в аспекті використання інформаційно-комунікаційних технологій. Звернуто увагу на діяльність спеціально уповноважених осіб, моніторингових інститутів, органів за дотриманням міжнародних угод в інформаційній сфері (Управління Спеціального доповідача з питань свободи вираження думок, Спеціальний доповідач з питань свободи вираження думок і доступу до інформації, Консультативний комітет, Комісар Ради Європи з захисту персональних даних і т.д.). Встановлено, що вказані органи та посадовці, створені на міжнародному регіональному рівні, виконують ряд функцій, серед яких: загальне спостереження за дотриманням свободи вираження думок і доступу до інформаційних стандартів, розслідування конкретних ситуацій про системні порушення права на свободу вираження думок і про відмову в доступі до інформації, виконання рекламно-просвітницької діяльності, співпраця з національними органами та правозахисними установами, консультування держав-членів, надання відповідних рекомендацій і тому подібне. Зроблено відповідні висновки.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інформація, інформаційно-комунікаційні технології, міжнародні міжурядові організації, права людини.

LEGAL AND INSTITUTIONAL FRAMEWORK IN THE FIELD OF USE OF INFORMATION AT THE INTERNATIONAL REGIONAL LEVEL

L. Fomina,

PhD, Associate Professor
of the Department
of International and European Law
V. N. Karazin Kharkiv National University,
Kharkiv, 61022, Maidan Svobody 4,
e-mail: post.fomina@gmail.com
orcid: <https://orcid.org/0000-0002-8756-4006>

ANNOTATION: the article analyzes international legal acts (American Convention on Human Rights, Inter-American Model Law on Access to Public Information, Model Law on Access to Information for Africa, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Declaration on Freedom of Expression and Information, Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data, Recommendations of the Committee of Ministers of the Council of Europe, Model Law on Informatization, Information and Information Protection, Model Inform Codes for the CIS member states, etc.) adopted within the framework of international intergovernmental organizations (Organization of American States, African Union, Council of Europe, Commonwealth of Independent States, etc.) at the regional level regarding the right to information. It is stated that this right includes freedom to hold opinions without interference and to seek, receive and impart information and ideas through any media. Attention is paid to the issue of access to public information that is in the use, possession or control of any government agency, including the types of information to be published (organizational structure, functions, responsibilities, procurement procedures, complaint mechanisms, etc.); the article analyzes the procedure for responding to requests for access to public information by public authorities. Attention is drawn to the respect for the right to information in the aspect of use of information and communication technologies. Attention is paid to the activities of specially authorized persons, monitoring institutions, bodies for compliance with international agreements in the field of information (Office of the Special Rapporteur on Freedom of Expression, Special Rapporteur on Freedom of Expression and Access to Information, Advisory Committee, The Council of Europe Data Protection Commissioner etc.). It is indicated that these bodies and officials established at the international regional level perform a number of functions, including: general monitoring of freedom of expression and access to information standards, investigation of specific situations of systemic violations of the right to freedom of expression and denial of access to information, cooperation with national authorities and human rights institutions, consulting Member States etc. The relevant conclusions have been drawn.

KEY WORDS: information, information and communication technologies, international intergovernmental organizations, human rights.

Постановка проблеми. Право на інформацію гарантується у положеннях низки міжнародно-правових актів універсального і регіонального рівнів. Забезпечення можливості отримувати і поширювати інформацію та виражати свої погляди є невід'ємною умовою сучасного демократичного суспільства. В межах міжнародних міжурядових організацій регіонального рівня вироблено акти, що регулюють дану сферу праводносин, зокрема, щодо свободи інформації та вираження думок у зв'язку з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, доступу до інформації, яка перебуває у розпорядженні і користуванні органів публічної влади, захисту персональних даних тощо та створено

відповідні організаційні механізми, які здійснюють наглядові та моніторингові функції. Разом з тим, стрімкий розвиток Інтернет – технологій породжує нові виклики у сфері використання інформації та вимагає оновлення існуючих організаційно-правових засад у цій сфері.

Викладене свідчить про вчасність й актуальність обраної теми дослідження. Окремим аспектам дотримання права на інформацію та питанню міжнародно-правового регулювання у сфері використання інформації приділено увагу в роботах українських і зарубіжних вчених, серед яких: А. Абашидзе, М. Баймуратов, М. Буроменський, І. Забара, А. Пазюк, В. Серьогін, Т. Сироїд та ін. Разом з тим дане питання потребує подальшого дослідження.

Мета статті полягає в наданні характеристики організаційно-правової основи у сфері використання інформації на міжнародному регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу. Право на інформацію є одним із основоположних у системі прав і свобод людини, гарантованих Міжнародною Хартією прав людини. Загальна декларація прав людини 1948 р. проголошує право кожної людини на свободу переконань і на вільне їх вираження. Означене право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами, незалежно від державних кордонів (ст. 19) [1]. У положеннях Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 р. зміст цього права було розширено, зокрема, вказано, що право на вільне вираження переконань може здійснюватися усно, письмово або за допомогою друку чи художніх форм вираження або іншими способами на свій вибір. Разом з тим, користування правом накладає особливі обов'язки й відповідальність, оскільки його реалізація може бути обмежена законом з метою поваги прав і репутації інших осіб та охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення (ст. 19) [2].

Право на інформацію також гарантовано у положеннях низки міжнародно-правових актів прийнятих у межах міжнародних регіональних організацій (Організація Американських Держав (далі – ОАД), Африканський Союз (далі – АС), Рада Європи (далі – РЕ), Співдружність Незалежних Держав (далі – СНД)). Так, означене право гарантовано у положеннях Американської декларації про права і обов'язки людини 1948 р. (ст. 4), Американської конвенції про права людини 1969 р. (ст. 13), Міжамериканської демократичної хартії 1991 р. (ст. 4) тощо. Американською конвенцією про права людини також закріплено право на відповідь, що включає в себе право потерпілого в результаті помилкових або образливих заяв чи ідей, поширених серед широкої громадськості на внесення виправлення, використовуючи ті ж інформаційні канали (ст. 14). Праву на інформацію було приділено увагу в Плані дій, прийнятому за підсумками Третього саміту країн Америки (Квебек, 20-22 квітня 2001 р.); Нуево-Леонській декларації (Надзвичайний саміт країн Америки (Монтеррей, Мексика, 12-13 січня 2004 р.).

У 2000 р. Міжамериканська комісія з прав людини прийняла Декларацію принципів свободи вираження, що включає в себе низку принципів, серед яких: визнання свободи вираження поглядів основоположним і невід'ємним правом усіх людей та обов'язковою умовою демократичного суспільства; гарантування кожній людині рівних можливостей отримувати, шукати і передавати інформацію будь-якими засобами зв'язку без будь-якої дискримінації; гарантування кожній людині права на доступ до інформації про себе або про своє майно, оновлення і виправлення або зміну такої інформації; гарантування доступу до інформації, що перебуває у розпорядженні держави; заборона попередньої цензури, прямого або непрямого втручання чи тиск у зв'язку з будь-якими висловами, думками або інформацією; визнання незаконним обмеженням свободи вираження поглядів вимоги обов'язкового членства або університетської освіти для практики журналістською діяльністю; гарантування права на збереження конфіденційності джерела інформації; зобов'язання держав сприяти розслідуванню і покаранню осіб винних у вбивстві, викраденні, залякуванні журналістів тощо [3]. У 2008 р. Міжамериканським правовим комітетом було прийнято Принципи права на доступ до інформації (СЛ/RES.147 (LXXIII-O/08)).

У положеннях Міжамериканського типового закону про доступ до публічної інформації 2010 р. урегульовано порядок доступу до інформації, що перебуває в користуванні, володінні або під контролем будь-якого державного органу на основі принципу максимального розкриття інформації. З метою сприяння відкритості та прозорості такої інформації, органи державної влади повинні публікувати інформацію щодо їхньої організаційної структури, функцій, обов'язків, розташування підрозділів і відомств, робочих годин й імен посадових осіб; кваліфікації та окладів вищих посадових осіб; внутрішніх та зовнішніх механізмів контролю, звітності та моніторингу державного органу; бюджету та планів витрат на поточний фінансовий рік та минулі роки; процедури закупівель, надані контракти, а також дані щодо їх виконання; шкали заробітної плати; механізмів прямого запиту або скарг, доступних для представників громадськості щодо дій або бездіяльності цього державного органу тощо. У випадку надходження запиту на отримання публічної інформації, органи державної влади повинні в розумний строк надати запитувану інформацію заявнику або направити такий запит до відповідного органу. У наданні інформації може бути відмовлено з метою захисту суспільної або національної безпеки; права на недоторканність приватного життя; законних комерційних та економічних інтересів; або патентів,

авторських прав тощо. Законом також передбачено право на апеляцію у випадку відмови в наданні інформації на запит. Задля ефективної реалізації Закону передбачено заснування Інформаційної комісії, до повноважень якої належить: перегляд будь-якої інформації, що перебуває в розпорядженні державного органу, включаючи інспекцію на місці; надання дозволу на моніторинг, розслідування та забезпечення дотримання законодавства; надання рекомендацій державним органам; вирішення спорів між сторонами в апеляції; сприяння підвищенню обізнаності та розуміння Закону та його положень серед громадськості тощо. Органи державної влади щорічно звітують перед Інформаційною комісією про їхню діяльність [4].

За підсумками другого пленарного засідання 2016 р. Генеральною Асамблеєю ОАД було прийнято Міжамериканську програму доступу до публічної інформації (AG/RES. 2885 (XLVI-O/16)) [5].

У 1997 р. Міжамериканська комісія з прав людини заснувала Управління Спеціального доповідача з питань свободи вираження думок. На виконання свого мандату Управління уповноважене консультувати Міжамериканську комісію з прав людини при здійсненні візитів до держав-членів ОАД для загального спостереження за ситуацією і / або розслідування конкретної ситуації, пов'язаної з правом на свободу думки і висловлювання; здійснювати рекламну-просвітницьку діяльність щодо права на свободу думки і висловлювання; готувати тематичні доповіді; сприяти прийняттю законодавчих, судових, адміністративних або інших заходів, що є необхідними для ефективного здійснення права на свободу думки і висловлювання; співпрацювати з національними правозахисними установами задля перевірки і контролю за дотриманням умов, пов'язаних зі здійсненням права на свободу думки і вираження в державах-членах; надавати методичну й технічну консультативну підтримку органам ОАД тощо.

Право на отримання інформації гарантується також й Африканською хартією прав людини і народів (ст. 9) [6]. У доповнення до означеної статті Африканською комісією з прав людини і народів було прийнято Декларацію принципів свободи вираженні думки в Африці 2002 р. Декларацією передбачено низку зобов'язань держав щодо заохочення доступності і просування широкого спектру інформації та ідей для громадськості; гарантування плюралістичного доступу до засобів масової інформації та інших засобів зв'язку, в тому числі з боку вразливих груп населення таких як жінки, діти і біженці, а також мовні і культурні групи тощо. У сфері обробки інформації держави повинні гарантувати доступ до інформації, що перебуває в їх розпорядженні; оприлюднювати інформацію, що представляє значний суспільний інтерес; гарантувати можливість оскарження відмови в розкритті інформації в незалежному органі і / або суді та ін. [7].

У 2012 р. Африканською комісією з прав людини і народів було розроблено Типовий закон про доступ до інформації для Африки (далі – Типовий закон). Типовий закон містить визначення поняття «інформація», під якою розуміє будь-який оригінал або копію документального матеріалу незалежно від його фізичних характеристик, таких як записи, кореспонденція, факт, думка, порада, меморандум, дані, статистика, книга, малюнок, план, карта, схема, фотографія, аудіо- чи відео запис тощо. Особиста інформація включає будь-які відомості про особу, чия ідентичність очевидна або може бути підтверджена у зв'язку з такою інформацією (п. 1). Законом врегульовано положення щодо порядку та особливостей доступу до інформації публічних та приватних органів, зокрема, визначено обов'язки цих органів щодо обробки інформації та порядок надання запиту на доступ до інформації. Закон закріплено положення щодо механізму контролю, який складається з інформаційних комісарів. Метою діяльності такого механізму є сприяння, моніторинг та захист права на доступ до інформації. Крім цього, розпорядники інформації повинні призначати офіцера інформації та його заступника задля дотримання положень, викладених у Типовому законі [8].

З урахування стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, Африканською комісією з прав людини і народів було прийнято резолюцію про право на свободу інформації і вираження думок в Інтернет Res.362 (LIX) 2016. В резолюції Комісія закликала держав-членів Африканського Союзу поважати і приймати законодавчі та інші заходи для гарантування, поваги і захисту права громадян на свободу інформації та вираження думок за допомогою доступу до Інтернет-послуг [9].

Мандат Спеціального доповідача з питання про свободу вираження поглядів та доступу до інформації (з 2007 р. – Спеціальний доповідач з питання про свободу вираження поглядів та доступу до інформації в Африці) – засновано на підставі резолюції Африканської комісії з прав людини 2004 р. До повноважень Спеціального доповідача належить: аналізу національного законодавства, політики і практики щодо діяльності засобів масової інформації в державах-членах; стеження за дотриманням свободи вираження думок і доступу до інформаційних стандартів в цілому і Декларації принципів свободи вираження думок в Африці зокрема і відповідним чином консультування держав-членів; здійснення місії щодо встановленню фактів у державах-членах, з яких отримано повідомлення про системні порушення права на свободу вираження поглядів і про відмову в доступі до інформації і надавати відповідні рекомендації Африканській комісії; здійснення місії, спрямованих на сприяння здійсненню права на свободу вираження поглядів і розширенню доступу до інформації в Африці; здійснення належного обліку порушень права на свободу вираження поглядів і відмови в доступі до інформації і опублікування такої

інформації в доповідях, що подаються Африканській комісії; надання Африканській комісії доповіді про стан здійснення права на свободу вираження поглядів і доступу до інформації в Африці.

Право на свободу вираження поглядів також гарантується Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (ст. 10). У 1982 р. Комітет Міністрів Ради Європи прийняв Декларацію «Про свободу вираження поглядів та інформації». В означеній Декларації держави-члени наголосили на необхідності досягнення таких цілей: захист права кожного, незалежно від кордонів, самовиражатися, шукати й одержувати інформацію та ідеї з будь-якого джерела, а також поширювати їх; скасування цензури або будь-якого довільного контролю чи обмежень щодо учасників інформаційного процесу, змістового наповнення ЗМІ або передавання чи поширення інформації; проведення відкритої інформаційної політики в публічному секторі; існування широкого кола незалежних і автономних ЗМІ; створення відповідних можливостей для передавання і поширення інформації та ідей, розумного доступу до них на національному й міжнародному рівнях тощо [10].

Статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. також закріплено право на повагу до приватного і сімейного життя. Разом з тим, з появою інформаційних технологій у 60-х рр. минулого століття почала зростати потреба у розробці більш детальних правил захисту особистих даних осіб. До середини 1970-х рр. Комітет Міністрів Ради Європи прийняв низку резолюцій щодо захисту персональних даних з посиланням на статтю 8 ЄКПЛ. У 1981 р. було прийнято Конвенцію про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних (далі – Конвенція №108) (ратифікована всіма державами-членами ЄС). Конвенція № 108 встановлює низку принципів, яких повинні дотримуватися держави у своєму внутрішньому законодавстві для забезпечення того, щоб дані збиралися і оброблялися справедливо і відповідно до процедур, встановлених законом. У положеннях означеної Конвенції приділено увагу питанню забезпечення інформаційної безпеки, а саме акцентовано увагу на необхідності вжиття заходів безпеки спрямованих на запобігання випадковому, несанкціонованому знищенню, випадковій втраті, а також запобігання несанкціонованого доступу, зміні або поширенню персональних даних, які зберігаються у файлах даних для автоматизованої обробки. Крім цього статтею 6 Конвенції №108 визначено особливі категорії даних, які не можуть бути об'єктом автоматизованої обробки у випадку, коли внутрішнє законодавство не забезпечує відповідних гарантій. До таких даних належать відомості, що свідчать про расову приналежність, стан здоров'я або статевого життя, політичні, релігійні чи інші переконання (ст. 1, 6–7). Додатковим протоколом до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних щодо органів нагляду та транскордонних потоків даних 2001 р. передбачено створення національних наглядових органів, відповідальних за дотримання вимог законодавства або нормативних актів, прийнятих у відповідності з Конвенцією № 108 щодо захисту персональних даних та транскордонних потоків даних. Такі наглядові органи наділяються повноваженнями щодо розслідувати, брати участь у судовому розгляді або повідомляти компетентним судовим органам про порушення положень внутрішньодержавного права, що втілюють принципи, викладені в Конвенції № 108. Крім цього, у випадку транскордонної передачі даних, такі дані можуть бути передані лише у випадку, якщо держава або міжнародна організація можуть забезпечити відповідний рівень захисту.

На підставі Конвенції №108 було створено Консультативний комітет, до складу якого входить по одному представнику від кожної держави-учасниці Конвенції; держава-член Ради Європи, яка не є Стороною Конвенції, має право бути представленою в Комітеті спостерігачем. Консультативний комітет здійснює низку функцій, серед яких: внесення пропозицій для сприяння застосуванню або поліпшення застосування чи внесення змін або доповнень до Конвенції №108; надання висновку з будь-якого питання, що стосується застосування Конвенції № 108; складання проектів документів; прийняття рішень про створення робочих груп, їх склад, коло повноважень; прийняття програм роботи і визначення пріоритетів тощо. Так, у 2017 р. Консультативним комітетом було прийнято Робочу програму на 2018-2019 рр. Ключовими напрямками роботи на цей період визначено заходи щодо модернізації Конвенції № 108; просування Конвенції № 108; надання керівництва з проблем конфіденційності і захисту даних. Консультативний комітет скликається Генеральним секретарем Ради Європи та проводить засідання принаймні раз на два роки й у будь-якому разі, коли одна третина представників сторін вимагає його скликання. Після кожного свого засідання Консультативний комітет подає Комітетові Міністрів Ради Європи звіт про свою роботу та про стан виконання Конвенції. Порядок діяльності Консультативного комітету регулюється Правилами процедури (у редакції 2017 р.).

Зі списку кандидатур, поданого Генеральним секретарем Ради Європи Консультативний комітет обирає Комісара Ради Європи із захисту персональних даних строком на три роки з правом повторного обрання. До повноважень Комісара з питань захисту даних належить: розслідувати скарги від осіб щодо виконання Положення, яке визначає систему захисту персональних даних у Раді Європи після завершення процедури подання скарг, викладеної у Положенні Ради Європи про персонал; формулює висновки на прохання Генерального секретаря з будь-якого питання, що стосується виконання

Положення, яке визначає систему захисту персональних даних у Раді Європи; доводить до відома Генерального секретаря будь-які пропозиції щодо вдосконалення системи захисту даних [11].

Питанню захисту персональних даних також приділено увагу в Декларації Комітету Міністрів про ризики для основних прав, пов'язаних з цифровим відстеженням й іншими технологіями спостереження від 11 червня 2013 р. Комітет Міністрів зазначив, що обробка даних в інформаційному суспільстві, яка здійснюється без необхідних гарантій і безпеки, може викликати серйозні проблеми, пов'язані з правами людини. Законодавство, яке допускає широкий контроль над громадянами, може суперечити праву на повагу до приватного життя та ставити під загрозу здійснення свободи вираження думок і права на отримання і поширення інформації, захищеної відповідно до статті 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. З цією метою Комітет Міністрів звернув увагу держав-членів на існуючі ризики цифрового відстеження та інших технологій спостереження для прав людини, демократії та верховенства права; необхідності підвищення обізнаності про наслідки технологій відстеження та спостереження і вивчення цієї практики з метою забезпечення дотримання положень Конвенції № 108 і національного законодавства тощо [12].

У положеннях Європейської соціальної хартії (переглянутої) 1996 р. працівникам гарантується право на отримання інформації і консультацій на підприємстві та у випадку масових звільнень (ст. 21, 29). З цією метою сторони зобов'язуються вживати заходів, що дають працівникам і їхнім представникам можливість: регулярно або у належний час і в доступній формі отримувати інформацію про економічний і фінансовий стан підприємства, на якому вони працюють, за винятком інформації, розкриття якої може завдати шкоди підприємству або здійснюється на умовах конфіденційності; отримувати своєчасні консультації з пропонованого рішення, що може суттєво зашкодити інтересам працівників [13]. У цій сфері Комітетом Міністрів Ради Європи було прийнято низку рекомендацій, зокрема, Рекомендацію № R (86) 1 державам-членам щодо захисту особистих даних, що використовуються з метою соціального забезпечення; Рекомендація CM/Rec (2015) 5 державам-членам щодо обробки персональних даних у контексті зайнятості тощо.

Комітет Міністрів Ради Європи також прийняв низку актів у цій сфері, серед яких: Рекомендація R (87) 15 щодо використання персональних даних у поліцейському секторі; Рекомендація R (90) 19 про захист персональних даних, що використовуються для платежів та інших пов'язаних з ними операцій; Рекомендація R (91) 10 про передачу третім особам персональних даних, що зберігаються в державних органах; Рекомендація R (97) 5 про захист медичних даних; Рекомендація R (99) 5 про захист конфіденційності в Інтернеті; Рекомендація CM/Rec (2016) 1 про захист і заохочення права на свободу вираження поглядів та права на приватне життя щодо мережевого нейтралітету; Рекомендація CM/Rec (2018) 7 про керівні принципи поваги, захисту і реалізації прав дитини в цифровому середовищі та ін.

Праву на інформацію було приділено увагу в положеннях резолюцій Парламентської Асамблеї Ради Європи: Резолюція 2060 (2015) «Поліпшення захисту інформаторів»; Резолюція 1986 (2014) «Поліпшення захисту користувачів у кіберпросторі»; Резолюція 1843 (2011) «Захист конфіденційності і особистих даних в Інтернеті й онлайн-ЗМІ»; Резолюція 721 (1980) «Обробка даних і захист прав людини»; Резолюція 29 (1974) «Про захист фізичних осіб стосовно електронних банків даних у державному секторі та ін.

У 1999 р. на чотирнадцятому пленарному засіданні МПА держав-членів СНД з метою захисту прав людини щодо обробки їх персональних даних і операцій з ними, було прийнято Модельний закон про персональні дані. Під персональними даними Закон розуміє інформацію (зафіксовану на матеріальному носії) про конкретну людину. До персональних даних належать біографічні та розпізнавальні дані, особисті характеристики, відомості про сімейний, соціальний стан, освіту, професію, службове і фінансове положенні, стан здоров'я та інші. Персональні дані, що перебувають у розпорядженні органів державної влади та органи місцевого самоврядування, юридичних та фізичних особи, які здійснюють дії з персональними даними на законних підставах, належать до конфіденційної інформації. Режим конфіденційності персональних даних знімається у випадку знеособлення персональних даних; включення персональних даних до загальнодоступних баз даних, за бажанням власника такої інформації тощо. Захист прав суб'єктів персональних даних здійснюється в загальному порядку органами виконавчої влади, судовими органами, органами прокуратури відповідно до функцій і повноважень, наданими їм національним законодавством. Разом з тим, для такого захисту можуть створюватися спеціальні органи [14].

У 2005 р. за підсумками двадцять шостого пленарного засідання МПА держав – членів СНД було прийнято Модельний закон про інформатизацію, інформацію та захист інформації. Дія Закону поширюється на правові відносини, що виникають при здійсненні права на пошук, отримання, передачу, виробництво і поширення інформації, використанні інформації як об'єкта цивільних прав, створення й експлуатації інформаційних систем, застосуванні інформаційних технологій, забезпечення захисту інформації. Так, Законом гарантується право на інформацію, що становить собою право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію будь-яким законним способом. Разом з тим, Закон

розрізняє різні види інформації залежно від категорії доступу до неї (загальнодоступна інформація; інформація, доступ до якої обмежено законом; інформація, доступ до якої може бути обмежений її власником) і порядку її розповсюдження (масова інформація; публічна інформація; інформацію, що надається за згодою відповідних осіб; інформацію, щодо якої встановлено особливий порядок її поширення або поширення якої забороняється в державі). Варто зауважити, що не може бути обмежено доступ до нормативних правових актів, що встановлюють правовий статус органів державної влади та органів місцевого самоврядування; інформації про надзвичайні ситуації, природні і техногенні катастрофи, погодні, санітарно-епідеміологічні умови; офіційної інформації про діяльність органів державної влади і органів місцевого самоврядування тощо. Забезпечення інформаційної безпеки здійснюється шляхом обмеження доступу до конфіденційної інформації через прийняття правових, організаційних і технічних заходів; встановлення режиму доступу до конфіденційної інформації і роботи з нею; використання технічних та програмних засобів захисту інформації тощо [15].

У 2012 р. в межах СНД було розроблено Модельний інформаційний кодекс для держав – членів СНД. Кодексом закріплено положення щодо гарантій та захисту прав й інтересів в інформаційній сфері; функцій держави в інформаційній сфері; порядку розповсюдження, використання, зберігання і знищення інформації; правових режимів інформації; захисту інформації тощо [16].

Прийнятий у 2014 р. МПА СНД Модельний закон про інформацію, інформатизацію і забезпечення інформаційної безпеки був спрямований на врегулювання відносин у галузі створення і використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі інформатизації життєдіяльності суспільства, держави, людини, при здійсненні права на пошук, отримання, поширення, передачу, використання інформації та при забезпеченні інформаційної безпеки [17].

Крім того, на підставі Угоди про створення Ради керівників державних інформаційних агентств Співдружності Незалежних Держав від 3 листопада 1995 р. було створено Раду керівників державних інформаційних агентств СНД (далі – Рада). Членами Ради є керівники державних інформаційних агентств Азербайджану («АзерТАДж»), Вірменії («Арменпрес»), Білорусі («БелТА»), Казахстану («Казинформ»), Киргизстану («Кабар»), Молдови («Молдпрес»), Росії (ТАСС) і Таджикистану («Ховар»). У 2009-2013 роках активно співпрацювало з Радою і брало участь у роботі її засідань керівництво національного інформаційного агентства України («Укрінформ»). Згідно з Положенням про Раду керівників державних інформаційних агентств СНД до кола її основних завдань входять, зокрема: розробка рекомендацій державних інформаційних агентств зі створення найбільш сприятливих умов для безперешкодного поширення інформації; організація обміну досвідом професійної діяльності; вироблення рекомендацій щодо виконання прийнятих рішень з питань співпраці в інформаційній сфері; сприяння розвитку інформаційних телекомунікацій і зв'язку держав-учасниць СНД; розробка пропозицій нормативно-правового регулювання інформаційного обміну. Робота Ради організується з урахуванням рішень Ради глав держав і Ради глав урядів СНД, Концепції подальшого розвитку та інших документів, що визначають стратегію розвитку СНД. За участю Ради були розроблені Концепція формування інформаційного простору СНД 1996 р. і Перспективний план підготовки документів та заходів щодо її реалізації 1998 р. Серед документів, розроблених нею на базі Концепції, – Конвенція про статус кореспондента, що представляє засіб масової інформації держави-учасниці СНД в інших державах Співдружності 2004 р, яка покликана захищати професійні інтереси журналістів у державах – учасницях СНД та забезпечувати найбільш сприятливі умови для їх роботи [18].

Висновки. Виходячи з викладеного вище, доходимо висновку, що в межах регіональних міжнародних міжурядових організацій (ОАД, АС, РС, СНД тощо) прийнято низку актів у сфері використання інформації та засновано відповідні органи і посади, метою існування яких є здійснення моніторингових і контрольних функцій. У положеннях означених актів приділено увагу порядку доступу до публічної інформації, діяльності засобів масової інформації, обробці різних категорій інформації тощо. Окрему увагу приділено питанню захисту інформації в аспекті використання інформаційно-комунікаційних технологій. Разом з тим, бурхливий розвиток таких технологій породжує нові загрози у сфері інформаційної безпеки, що вимагають своєчасного переформатування правової основи у цій сфері. Так, зокрема, метою прийняття Протоколу про внесення змін до Конвенції № 108 2018 року є модернізація та вдосконалення Конвенції з урахуванням нових завдань щодо захисту фізичних осіб при обробці персональних даних.

ЛІТЕРАТУРА

1. Всеобщая декларация прав человека 1948 г. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml.
2. Международный пакт о гражданских и политических правах 1966 г. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactpol.shtml.
3. Declaration of principles on freedom of expression. URL: http://www.oas.org/en/sla/dil/docs/IACHR_Declaration_Principles_Freedom_Expression.pdf.
4. Model Inter-American law on access to public information AG/RES. 2607 (XL-O/10). URL: http://www.oas.org/en/sla/dil/docs/access_to_information_Text_edited_DDI.pdf.

5. Inter-American program on access to public information AG/RES. 2885 (XLVI-O/16). URL: http://www.oas.org/en/sla/dil/docs/access_to_information_Inter-American_Program.pdf.
6. Африканская хартия прав человека и народов. URL: <http://www.achpr.org/instruments/achpr/#a9>
7. Declaration of Principles on Freedom of Expression in Africa. URL: <http://www.achpr.org/mechanisms/freedom-of-expression/Declaration%20of%20Principles%20on%20Freedom%20of%20Expression%20in%20Africa/>
8. Model Law on Access to Information for Africa. URL: http://www.achpr.org/files/instruments/access-information/achpr_instr_model_law_access_to_information_2012_eng.pdf.
9. Resolution on the Right to Freedom of Information and Expression on the Internet in Africa - ACHPR/Res. 362(LIX) 2016. URL: <http://www.achpr.org/sessions/59th/resolutions/362/>.
10. Декларация Комітету міністрів Ради Європи «Про свободу вираження поглядів та інформації» від 29 квітня 1982 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_885.
11. Regulation outlining a data protection system for personal data files in the Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680684608>.
12. Declaration of the Committee of Ministers on Risks to Fundamental Rights stemming from Digital Tracking and other Surveillance Technologies adopted by the Committee of Ministers on 11 June 2013 at the 1173rd meeting of the Ministers' Deputies. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c8011.
13. Европейская Социальная Хартия (пересмотренная) от 3 мая 1996 г. URL: <https://www.coe.int/ru/web/moscow/evropejskaa-social-naa-hartia>.
14. Модельный закон о персональных данных. URL: <http://iacis.ru/upload/iblock/c04/096.pdf>.
15. Модельный закон об информатизации, информации и защите информации. URL: <http://iacis.ru/upload/iblock/c9e/183.pdf>.
16. Модельный информационный кодекс для государств – участников СНГ. URL: <http://iacis.ru/upload/iblock/93a/mik2012.pdf>.
17. Модельный закон об информации, информатизации и обеспечении информационной безопасности. URL: http://iacis.ru/upload/iblock/25c/prilozhenie_k_postanovleniyu_15.pdf.
18. Информация о деятельности Совета руководителей государственных информационных агентств Содружества Независимых Государств (октябрь 2015 года). URL: <https://e-cis.info/cooperation/2871/78624/>.

REFERENCES

1. Universal Declaration of Human Rights 1948. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml.
2. International Covenant on Civil and Political Rights 1966. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactpol.shtml.
3. Declaration of principles on freedom of expression. URL: http://www.oas.org/en/sla/dil/docs/IACHR_Declaration_Principles_Freedom_Expression.pdf.
4. Model Inter-American law on access to public information AG/RES. 2607 (XL-O/10). URL: http://www.oas.org/en/sla/dil/docs/access_to_information_Text_edited_DDI.pdf.
5. Inter-American program on access to public information AG/RES. 2885 (XLVI-O/16). URL: http://www.oas.org/en/sla/dil/docs/access_to_information_Inter-American_Program.pdf.
6. African Charter on Human and Peoples' Rights. URL: <http://www.achpr.org/instruments/achpr/#a9>
7. Declaration of Principles on Freedom of Expression in Africa. URL: <http://www.achpr.org/mechanisms/freedom-of-expression/Declaration%20of%20Principles%20on%20Freedom%20of%20Expression%20in%20Africa/>
8. Model Law on Access to Information for Africa. URL: http://www.achpr.org/files/instruments/access-information/achpr_instr_model_law_access_to_information_2012_eng.pdf.
9. Resolution on the Right to Freedom of Information and Expression on the Internet in Africa - ACHPR/Res. 362(LIX) 2016. URL: <http://www.achpr.org/sessions/59th/resolutions/362/>.
10. Declaration on the freedom of expression and information 1982. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_885.
11. Regulation outlining a data protection system for personal data files in the Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680684608>.
12. Declaration of the Committee of Ministers on Risks to Fundamental Rights stemming from Digital Tracking and other Surveillance Technologies adopted by the Committee of Ministers on 11 June 2013 at the 1173rd meeting of the Ministers' Deputies. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c8011.
13. European Social Charter (Revised). URL: <https://www.coe.int/ru/web/moscow/evropejskaa-social-naa-hartia>.
14. Model'nyy zakon o personal'nykh dannykh. URL: <http://iacis.ru/upload/iblock/c04/096.pdf>.
15. Model'nyy zakon ob informatizatsii, informatsii i zashchite informatsii. URL: <http://iacis.ru/upload/iblock/c9e/183.pdf>.
16. Model'nyy informatsionnyy kodeks dlya gosudarstv – uchastnikov SNG. URL: <http://iacis.ru/upload/iblock/93a/mik2012.pdf>.
17. Model'nyy zakon ob informatsii, informatizatsii i obespechenii informatsionnoy bezopasnosti. URL: http://iacis.ru/upload/iblock/25c/prilozhenie_k_postanovleniyu_15.pdf.
18. Informatsiya o deyatel'nosti Soveta rukovoditeley gosudarstvennykh informatsionnykh agentstv Sodruzhestva Nezavisimykh Gosudarstv (oktyabr' 2015 goda). URL: <https://e-cis.info/cooperation/2871/78624/>.